

บทที่ 1

ลักษณะของการประกันภัย

หัวข้อการศึกษา

1. ขอบเขตของการประกันภัย
2. ลักษณะสาระสำคัญของสัญญาประกันภัย
3. หลักเกณฑ์ในการพิจารณารับประกันและกรมธรรม์ประกันภัย

สาระสำคัญ

1. สัญญาประกันภัยมีขอบเขตคลุมไปถึงความเสียหายอันเกิดจากการสูญเสียรายได้และความเสียหายของทรัพย์สิน
2. สัญญาประกันภัยเป็นสัญญา 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้รับประกัน กับฝ่ายผู้เอาประกัน อาจจะมีผู้รับประกันตามสัญญา
3. การทำสัญญาประกันภัยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการทำนิติกรรมสัญญา ผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกัน
4. สัญญาประกันภัย ทำด้วยวาจาก็มีผลสมบูรณ์ แต่เมื่อจะฟ้องร้องบังคับคดี ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ
5. กรมธรรม์ประกันภัย คือหลักฐานแสดงว่าได้มีการทำสัญญาประกันภัย

จุดมุ่งหมาย

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 1 แล้ว จะมีความรู้เรื่อง

1. ขอบเขตของการประกันภัย
2. หลักเกณฑ์การพิจารณารับประกันภัยและการทำสัญญาประกันภัย
3. หลักฐานในการฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

บทที่ 1

ลักษณะการประกันภัย

1. ขอบเขตการประกันภัย

ภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ชีวิต ทรัพย์สิน นั้น มีหลายรูปแบบ แม้ว่าการประกันภัยจะมีส่วนสำคัญยิ่งในการให้บริการ บรรเทาความเสียหายจากภัยต่าง ๆ หลายสิบชนิดแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจครอบคลุมไปถึงภัยบางชนิด ที่ไม่อาจประกันได้ เช่น อาจเป็นเพราะขัดต่อทบทบัญญัติของกฎหมายที่ไม่อนุญาตให้ประกันได้ เช่น ภัยที่เกิดจากอารมณ์ ความเศร้าโศกเสียใจ เพราะความเสียหายทำนองนี้เป็นนามธรรม และเป็นความเสียหายอันไม่อาจประเมินค่าเป็นเงินได้ โดยเฉพาะการประกันวินาศภัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 ว่าด้วยประกันภัย มาตรา 861 ได้บัญญัติคำว่า **วินาศภัย** นั้น ให้หมายถึงความเสียหายใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประเมินเป็นเงินได้

ดังนั้น ภัยที่อยู่ในขอบเขตที่จะให้บริการประกันภัยได้นั้น ต้องเป็นความเสียหายที่อาจคำนวณราคาเป็นเงินได้ เพราะหลักการการประกันวินาศภัยนั้น ตาม มาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดให้ชัดใช้ตามที่เสียหายจริง

ขอบเขตการประกันภัย นักวิชาการแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ¹

1.1 ความเสียหายเกี่ยวกับพลังในการหารายได้ (Damage to Earning Power)

1. จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2516) หน้า 6

หมายถึงภัยอันตรายใด ๆ หากเกิดขึ้นแล้ว ทำให้ต้องสูญเสียพลังในการหารายได้ ภัยอันตรายนั้น ๆ ก็สามารถเอาประกันได้ การประกันภัยจะให้ความคุ้มครอง และผู้ได้รับการสูญเสียก็จะได้รับการชดเชยค่าสูญเสียนั้นไม่ว่ารายได้ที่สูญเสียนั้นจะอยู่ในรูปค่าแรงงาน ค่าเช่ากำไร หรือประโยชน์อื่นใดก็ตาม ซึ่งอาจเกิดขึ้นแก่

ก. การสูญเสียพลังในการหารายได้ของบุคคลธรรมดา (Personal) ซึ่งเกิดจากมรณกรรม การเจ็บป่วย ความชรา อุบัติเหตุ หรือแม้แต่การว่างงาน ไม่มีงานทำ ถือว่าเป็นการสูญเสียพลังในการหารายได้

ข. การสูญเสียพลังในการหารายได้ของธุรกิจ (Business) ซึ่งอาจจะเกิดจากไฟไหม้ น้ำท่วม พายุ การระเบิด หรือเหตุอื่น ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้สถานประกอบการธุรกิจต้องเสียหาย และทำให้รายได้ของธุรกิจนั้นต้องสูญเสียไป การสูญเสียดังกล่าว ย่อมอยู่ในขอบเขตของการประกันการเสียหายในพลังการหารายได้ทั้งสิ้น

1.2 ความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Damage to Property)

หมายถึง ความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากทรัพย์สินถูกทำลาย หรือเสียหายเนื่องจากภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเสียหายแต่เพียงบางส่วน หรือเสียหายจนสิ้นเชิงก็ตาม ความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินนั้นอาจเกิดจาก

ก. เกิดจากภัยโดยแท้ เช่น ไฟไหม้ แผ่นดินไหว พายุ การระเบิด เรืออัปปาง การจลาจล หรืออุบัติเหตุต่างๆ เป็นต้น

ข. เกิดจากการกระทำละเมิดต่อกฎหมาย เช่น การโจรกรรม การลักขโมย การฉ้อโกง เป็นต้น

ค. เกิดจากการผิดนัด เช่น ความเสียหายเนื่องจากผู้รับเหมาก่อสร้าง

ปฏิบัติการไม่เสร็จตามสัญญา หรือ การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนด ทำให้ได้รับความเสียหาย

ง. เกิดจากความรับผิดชอบตามกฎหมาย เช่น นายจ้างต้องจ่ายเงินให้ลูกจ้าง ในกรณีที่ลูกจ้าง ว่างแก่กรรม หรือ บาดเจ็บ พุพพลภาพ เนื่องจากการปฏิบัติตามหน้าที่ หรือ บำเหน็จเมื่อครบเกษียณอายุ หรือความเสียหายอันเกิดแก่บุคคลทั้ง 3 เป็นต้น

จ. เกิดจากต้องเสียค่าใช้จ่ายอันจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ค่ารักษาพยาบาล ในกรณีเกิดเจ็บป่วยในอนาคต เป็นต้น

ความเสียหาย หรือความสูญเสียด้วยเหตุดังกล่าว ต้องเป็นความเสียหายที่อาจ ประเมินราคาเป็นเงินได้ จึงจะถือว่า อยู่ในขอบเขตของการประกันภัยได้

ปัจจุบันรูปแบบของการประกันภัยที่ผู้รับประกันได้จัดให้มีขึ้นนั้นมีอยู่มากมายหลาย รูปแบบ ความสำคัญขึ้นอยู่กับชนิดหรือภัยที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของ การประกันภัย เช่น การประกันอัคคีภัย ย่อมหมายถึงบริการคุ้มครองความเสียหายที่เกิด จากไฟไหม้ หรือประกันชีวิตก็ ระบุชัดว่า ถ้าชีวิตหาไม่แล้ว ผู้รับประกันชดเชยก็จะได้รับการ ชดเชยใช้ ดังนั้น ความหมายอันแท้จริงของการประกันภัยนั้น หมายถึง บริการให้ความ คุ้มครองชดเชยความเสียหายอันเกิดจากภัยที่ได้ตกลงกันตามที่ปรากฏในเงื่อนไขของกรมธรรม์

2. ลักษณะสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยหมายถึง สัญญาที่บุคคลคนหนึ่ง ตกลงชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือ ใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ ในกรณีวินาศภัยเกิดขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคต ดังระบุไว้ ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่ง ตกลงจะส่งเงิน ซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย

ซึ่งนี้ตามความในมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

- ค่าสินไหมทดแทนที่จะชดใช้กันนี้ อาจจะเป็นเงินหรือเป็นการปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการชำระหนี้แทนเงินก็ชอบที่จะทำได้ เช่น ประกันภัยรถยนต์ หากเกิดความเสียหายขึ้นแก่รถยนต์ อาจจะชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวเงิน หรืออาจตกลงชื้อรถยนต์คันใหม่ชดใช้ให้ก็ย่อมทำได้

- ค่าสินไหมทดแทนนี้ จะชดใช้กันต่อ เมื่อเกิดภัยขึ้นและภัยที่เกิดขึ้นนั้น ต้องเป็นภัยที่ได้ระบุไว้ในสัญญาประกันภัย

- สำหรับเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคตตั้งระบุไว้ในสัญญานั้น ปรากฏในเรื่องสัญญาประกันชีวิต ได้แก่ การมรณกรรม หรือเมื่อครบกำหนดระยะเวลาในการทำสัญญาเอาประกัน

- ภัยที่รับประกันนี้ต้องเป็นภัยที่จะเกิดในอนาคต ภัยที่เกิดขึ้นในอดีตจะนำมาประกันไม่ได้ ผู้ที่มรณะไปแล้วย่อมไม่สามารถนำมาทำสัญญาประกันได้ หรือบ้านที่ถูกไฟไหม้เสียหายหมดแล้ว ย่อมไม่อาจนำมาประกันได้

- ส่วนฝ่ายที่ตกลงส่งเบี้ยประกันภัยนั้น ตามกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่า เบี้ยประกันภัยต้องเป็นเงิน เท่านั้น จะนำของอย่างอื่นนำมาเป็นเบี้ยประกันไม่ได้ เงินที่ส่งเป็นเบี้ยประกันนี้จะกำหนดเป็นเงินไทยหรือเงินตราต่างประเทศสกุลใดก็ได้ โดยให้คิดอัตราแลกเปลี่ยนในขณะที่ชำระเบี้ยประกัน

- แต่ค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชำระกันเป็นตัวเงินนั้น ต้องระบุเป็นเงินไทย จะระบุเป็นเงินตราต่างประเทศไม่ได้

3. สาระสำคัญของสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยมีสาระสำคัญดังนี้

3.2 สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาเสี่ยงโชคด้วยกัน ฝ่ายผู้รับประกันก็ต้องเข้ารับเสี่ยงภัยที่ตนรับประกัน หากเกิดภัยขึ้นก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ฝ่ายที่เอาประกันก็เสี่ยงต่อการชำระเบี้ยประกันโดยเสี่ยงต่อการที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน เพราะค่าสินไหมทดแทนจะได้รับก็ต่อเมื่อเกิดภัยขึ้น ถ้าภัยไม่เกิดขึ้นก็จะไม่ได้รับ

3.3 เป็นสัญญาที่คู่สัญญาต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้เอาประกันต้องเปิดเผยข้อความจริง ถ้าหากปกปิดหรือแถลงข้อความเท็จ จะมีผลให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆะ ผู้รับประกันภัยมีสิทธิบอกล้างสัญญาประกันภัยนั้นได้

3.4 สัญญาประกันภัย ไม่มีกฎหมายบัญญัติแบบสัญญาไว้ คู่สัญญาอาจทำสัญญาประกันภัยกันด้วยปากเปล่าก็ได้ แต่เมื่อจะฟ้องร้องบังคับตามสัญญาประกันภัยต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ หลักฐานเช่นนี้ได้แก่ กรมธรรม์ประกันภัย ที่มีลายมือชื่อของผู้รับประกันภัย (ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามสัญญา) ได้มอบให้ฝ่ายผู้เอาประกัน

3.5 สัญญาประกันภัย เป็นสัญญาที่รัฐควบคุมโดยสำนักงานประกันภัย กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบให้ความเห็นชอบก่อนที่จะนำออกใช้ ทั้งนี้ เนื่องจากการประกันภัยเป็นกิจการเกี่ยวกับความปลอดภัยและความผาสุกของปวงชน รัฐจึงใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมสัญญาประกันภัย เพื่อความมั่นคง และป้องกันการเอาัดเอาเปรียบระหว่างผู้รับประกันกับผู้เอาประกัน

4. บุคคลผู้เกี่ยวข้องในสัญญาประกันภัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 ได้บัญญัติถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง

